

تحلیل قرآنی ماهیت «جریان تحریف» با توجه به بیانات مقام معظم رهبری

مقاله پژوهشی
اصیل
Original
Article

محمد رضا خانی^۱، رحمان عشریه^۲

چکیده

هدف: هدف از نگارش این مقاله، تبیین ماهیت «جریان تحریف» در قرآن کریم بود. روش: پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی انجام شد. یافته‌ها: تحریف و وارونه جلوه دادن واقعیتها به عنوان یکی از ابزارهای جنگ نرم، گنشی فرهنگی - رسانه‌ای و دارای ماهیت نرم‌افزارانه است. رهبر انقلاب در بیانیه گام دوم انقلاب، به امید و نگاه خوشبینانه به آینده، سیاست دشمن در برابر امیدآفرینی را تولید خیرهای دروغ، تحلیلهای مغرضانه و وارونه نشان‌دادن واقعیتها دانسته‌اند. تحریف نه به‌عنوان یک واقعیت، بلکه به عنوان یک جریان جورچین جریان تحریف است؛ به طوری که شکست جریان تحریف، مستلزم شکست قطعی جریان تحریف است. نتیجه‌گیری: قرآن کریم از واژگون‌سازی واقعیتها به مثابه یک فتنه سخن گفته است و اهداف جریان تحریف را اختلال در دستگاه محاسباتی مخاطب، تضعیف روحیه خودباوری و تغییر الگوی گنش جامعه دانسته است. تمسخر، ترور شخصیت رهبر جامعه، شایعه‌پراکنی، شخصیت‌سازی و تحریف با شیوه خیرخواهی، به عنوان ابزارها و شیوه‌های تحریف واقعیت در قرآن کریم مطرح شده‌اند. همچنین تنظیم زاویه نگاه با نگاه رهبر جامعه، روشنگری، مقابله به مثل، نمایش قدرت در مقابل دشمن و حصر و تبعید تحریف‌کنندگان، به عنوان پنج راهکار مبارزه با جریان تحریف در آیات قرآن کریم مطرح شده است.

واژگان کلیدی: قرآن کریم، جریان تحریف، گام دوم انقلاب، جنگ نرم، بیانات مقام معظم رهبری.

◆ تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۱۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۱۲

۱. دانش آموخته سطح چهار تفسیر و علوم قرآن، حوزه علمیه قم (نویسنده مسئول). نشانی: قم؛ میدان معلم، خیابان سمیه، کوچه ۳۵، ساختمان گلستان ۲، واحد ۲۴. u.khany@yahoo.com
۲. دانشیار دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم. نشانی: قم؛ بلوار ۱۵ خرداد، نبش خیابان نوبهار، دانشکده علوم قرآنی. oshryeh@quran.ac.ir

الف) مقدمه

امروزه یکی از بحرانها در حوزه مسائل اجتماعی و سیاسی، مسئله جنگ نرم است. جنگ نرم، یک اقدام پیچیده و پنهان، متشکل از عملیتهای روانی، تبلیغاتی، فرهنگی، اطلاعاتی و... است که اندیشه و تفکر جامعه هدف را نشانه می‌گیرد (برزونی، ۱۳۸۷، ج ۲: ۲۹۴). جنگ نرم بدون درگیری نظامی، رقیب را به انفعال و شکست وا می‌دارد (ماه‌پیشانیان، ۱۳۸۷: ۶۸). ابعاد جنگ نرم بسیار گسترده است؛ زیرا فکر و آرمان و الگوهای رفتاری یک ملت را تحت تأثیر و هدف قرار می‌دهد (افتخاری، ۱۳۹۰: ۱۱۸). یکی از ابزارها و شیوه‌های جنگ نرم، تحریف واقعیتهاست. تحریف به معنای وارونه‌سازی، یک عملیات تاکتیکی برای غرق کردن جامعه در مرداب پندارهای باطل است که می‌تواند ذهنیتها را از هدف اصلی منحرف کرده، تأثیرات نابهنجاری همچون ناامیدی، سلب خودباوری، بی‌هویتی و... را به همراه داشته باشد.^۱ تحریف واقعیتها از آنجا که با ذهنها سروکار دارد، کُنشی فرهنگی - رسانه‌ای است و ماهیت نرم‌افزارانه دارد.

رهبر انقلاب در بیانیه گام دوم انقلاب، به امید و نگاه خوشبینانه به آینده توصیه می‌کنند و پرورش نهال امید به آینده را نخستین و ریشه‌ای‌ترین جهاد برای جوانان می‌دانند. ایشان سیاست دشمن در برابر این کلید اساسی را تولید خبرهای دروغ، تحلیل‌های مغرضانه، وارونه نشان دادن واقعیتها و پنهان کردن جلوه‌های امیدبخش می‌دانند. می‌توان گفت آن روی سکه تحقق گام دوم، امیدآفرینی است و مقدمه ایجاد امید، شکستن محاصره تبلیغاتی دشمن و مبارزه با جریان تحریف است. بیانات رهبر انقلاب حاکی از آن است که دشمن نتوانسته در «میدان واقعی» بر جبهه انقلاب غلبه کند؛^۲ ولی میدان جنگ را ترک نکرده و وارد مرحله‌ای شده که از آن به «اختلال در دستگاه محاسباتی مخاطب» تعبیر می‌شود.^۳ از منظر رهبر انقلاب، تحریف نه به عنوان یک واقعیت، بلکه به عنوان یک جریان، جوهرچین «جریان تحریف» است؛ به طوری که پیروزی «جریان تحریف»، متوقف بر رسوخ و قبول اخبار «جریان تحریف» در متن جامعه است و شکست آن، مستلزم شکست قطعی جریان تحریف است.^۴ طبیعی است که

۱. بیانات در همایش ۱۰۰ هزار نفری بسیجیان در ورزشگاه آزادی، ۱۳۹۷/۰۷/۱۲.

۲. بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم، ۱۳۹۷/۰۵/۲۲.

۳. بیانات در دیدار مسئولان نظام، ۱۳۹۳/۰۴/۱۶.

۴. بیانات به مناسبت عید قربان، ۱۳۹۹/۰۵/۱۰.

اگر جریان تحریف در کار خود شکست بخورد و اراده ملت همچنان قوی و مستحکم باقی ماند، قطعاً بر اراده دشمن فائق می آید و پیروز خواهد شد.^۱

«جریان تحریف»، پیشینه‌ای به درازای تاریخ بشر دارد. هر کجا جبهه حق برای تحقق اهدافش بکوشد، جبهه باطل اگر نتواند آنها را از صحنه خارج کند، دست به تحریف می‌زند. طبق آیات قرآن کریم، یهود به تحریف کتاب آسمانی خود می‌پرداخت و حقایق کتاب را با تفسیرهای غلط و ناصواب از معانی حقیقی‌اش تغییر می‌داد: «مَنْ أَلْدَيْنَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ» (نساء: ۴۶). این سنت تاریخی در گستره زمان امتداد یافته و هم‌اکنون نیز جاری است. از این رو، برای بصیرت یافتن در مقابله با تحریف، باید در هر عصر، مصادیق تحریف را شناخت. اگر چه درباره جنگ نرم، کتابها و مقالات متعددی تألیف شده؛ ولی درباره «جریان تحریف»، نوشته منسجم و مستقلی نگارش نشده است. در این پژوهش برآنیم تا پس از مفهوم‌شناسی، در پنج گفتار به «ماهیت جریان تحریف»، «سیر تحقق تحریف»، «اهداف جریان تحریف»، «شیوه‌های دشمن در تحریف واقعیت» و «راهکارهای مقابله با جریان تحریف» از منظر قرآن کریم بپردازیم.

۱. مفهوم‌شناسی

یک) جریان

جریان، مصدر ماده جری- یجری، به معنای حرکت منظم و دقیق در طول مکان است (مصطفوی، ۱۴۳۰، ج ۲: ۷۷). جریان در اصطلاح عبارت است از تشکل، جمعیت و گروه اجتماعی که علاوه بر رفتار ویژه اجتماعی، از نوعی اندیشه مشخص و رفتار معین مرتبط با آن برخوردارند. (خسروپناه، ۱۳۹۶: ۲۰)

دو) تحریف

«تحریف» مصدر باب تفعیل از ماده «حرف»، به معنای کنار و جانب یک شیء است (ابن منظور، ۱۴۱۴، ج ۹: ۴۱؛ راغب، ۱۴۱۲: ۲۲۸). بنا بر این، تحریف به معنای متمایل کردن و تغییر دادن چیزی به یک طرف و یک جانب است. تحریف کلام به معنای میل دادن کلام به جانبی و تغییر معنای آن است. (راغب، ۱۴۱۲: ۲۲۸؛ طریحی، ۱۳۷۵، ج ۵: ۳۷)

۱. بیانات در دیدار نخبگان و استعداد‌های برتر علمی، ۱۳۹۷/۰۷/۲۵.

واژه تحریف به طور مشخص در چهار آیه از قرآن کریم ذکر شده است که در تمامی آنها، قوم یهود به عنوان اولین تحریفگران مطرح شده‌اند.^۱ تحریف کلمات و آیات الهی شامل تحریف لفظی و معنوی می‌شود؛ به طوری که یا آیات الهی را به کلی ساقط می‌کنند یا به غیر آنچه مقصود و منظور بوده است، تأویل و تفسیر می‌کنند. (طباطبایی، ۱۳۹۰، ج ۱: ۲۱۳؛ ج ۴: ۳۶۴؛ ج ۵: ۲۴۱)

سه) جریان تحریف

با توجه به آنچه در مفهوم‌شناسی «جریان» و «تحریف» بیان شد، می‌توان گفت «جریان تحریف» به معنای تشکل، جمعیت و گروه اجتماعی خاصی است که با استفاده از شبکه و ابزارهای در اختیار، به دنبال متمایل کردن یا تغییر دادن سخن و هر واقعییتی از مفهوم اصلی آن به مقصود دیگری است.

ب) ماهیت جریان تحریف

اختلال در دستگاه محاسباتی مخاطب به واسطه تحریف حقایق و واژگون نشان دادن واقعیات، یکی از شگردهای دشمن در مقابله با جبهه حق است. شگرد تحریف واقعیات، هم در بیان رهبر انقلاب و هم در قرآن کریم مطرح شده است؛ لذا در ادامه به ماهیت جریان تحریف از منظر رهبر انقلاب و از منظر قرآن کریم خواهیم پرداخت.

۱. جریان تحریف در کلام رهبری انقلاب

دشمن از طرق مختلف همچون حمایت از اپوزسیون و سلبریتی‌ها، اغفال نخبگان و مردم از تأثیر دشمن، ایجاد تفرقه در سطوح مختلف، دامن زدن به اختلافات مذهبی، قومی، جناحی و سیاسی و... به فریب جامعه می‌پردازد. از منظر رهبر انقلاب، یکی از راه‌های فریب و اغواگری، تحریف واقعیت‌هاست که امروز متأسفانه این کار به وفور صورت می‌گیرد.^۲

۱. «وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يَحْرَفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ» (بقره: ۷۵)؛ در حالی که گروهی از آنان کلام خدا را همواره می‌شنیدند، سپس بعد از آنکه مفهومش را درک می‌کردند، به دلخواه خود تغییرش می‌دادند، در صورتی که می‌دانستند. «مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ» (نساء: ۴۶)؛ برخی از کسانی که یهودی‌اند، حقایق را از جایگاه‌های اصلی و معنای حقیقی‌اش تغییر می‌دهند. «يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ» (مائده: ۱۳)؛ کلمات خدا را از جایگاه اصلی‌اش و معنای حقیقی‌اش تغییر می‌دهند. «مِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمِ آخِرِينَ لَمْ يَأْتُواكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ» (مائده: ۴۱)؛ آنان که یهودی‌اند به شدت شنونده دروغند و به شدت گوش به فرمان گروهی دیگرند که نزد تو نیامده‌اند. آن گروهی که کلمات خدا را پس از استواری در جایگاه‌هایش تحریف می‌کنند.

۲. بیانات در دیدار مردم کاشان و آران و بیدگل، ۱۳۸۰/۰۸/۲۰.

تحلیل قرآنی ماهیت «جریان تحریف» با توجه به بیانات ... ۸۷

رهبر انقلاب اسلامی در بیانات خود در مناسبت‌های مختلف، به وجود جریان تحریف، اهداف، زمینه‌ها، شیوه‌ها و راهکارهای مقابله با آن اشاره کرده‌اند. در بیانات ایشان، حقیقت ناب اسلام،^۱ قرآن،^۲ قیام امام حسین،^۳ انتظار امام زمان،^۴ انقلاب اسلامی،^۵ شخصیت و بیانات امام خمینی،^۶ چهره‌های انقلابی،^۷ ولایت فقیه،^۸ دفاع مقدس،^۹ حوزه و روحانیت،^{۱۰} حقایق تاریخی و وقایع جاری،^{۱۱} از زمینه‌های تحریف معرفی شده‌اند.

از منظر رهبری انقلاب، دشمن با تصویرسازی غلط سعی می‌کند افکار ملت ایران را منحرف کند. ایشان در بیانات خود به مناسبت عید قربان سال ۱۳۹۹، به ارتباط «جریان تحریف» و «جریان تحریم» اشاره کردند: «به موازات تحریم، یک جریان تحریف هم هست؛ تحریف حقایق، واژگون نشان دادن واقعیات؛ چه واقعیات کشور ما، چه واقعیات مرتبط با کشور ما». ایشان ضربه زدن به روحیه مردم و آدرس غلط دادن برای رفع مشکلات تحریم را به عنوان دو هدف جریان تحریف معرفی می‌کنند. از منظر ایشان، شکست جریان تحریف در جنگ اراده‌ها، زمینه‌ساز شکست جریان تحریم است: «من به شما بگویم که اگر جریان تحریف شکست بخورد، جریان تحریم قطعاً شکست خواهد خورد؛ زیرا که عرصه، عرصه جنگ اراده‌هاست؛ وقتی جریان تحریف شکست خورد و اراده ملت ایران همچنان قوی و مستحکم باقی ماند، قطعاً بر اراده دشمن فائق می‌آید و پیروز خواهد شد».

۲. جریان تحریف در قرآن کریم

شگرد نرم جریان تحریف را می‌توان یکی از مصادیق مفهوم «فتنه» در ادبیات دینی دانست. فتنه در لغت، به چیزی اطلاق می‌شود که موجب به وجود آمدن اختلالی توأم با اضطراب و

شبه‌کلام انسانی و مطالعات فرهنگی
مجله علوم انسانی

۱. خطبه‌های نماز جمعه در بیست و یکمین سالگرد رحلت امام خمینی، ۱۳۸۹/۰۳/۱۴.
۲. بیانات در دیدار اعضای مجمع جهانی اهل بیت، ۱۳۷۶/۱۱/۱۴.
۳. بیانات در دیدار جمعی از روحانیون، ۱۳۷۴/۰۳/۰۳.
۴. بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم در روز نیمه شعبان، ۱۳۸۷/۰۵/۲۷.
۵. بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۹۳/۱۰/۱۷.
۶. بیانات در مراسم بیست و ششمین سالگرد رحلت امام خمینی، ۱۳۹۴/۰۳/۱۴. بیانات در مراسم بیست و هشتمین سالگرد رحلت حضرت امام خمینی، ۱۳۹۶/۰۳/۱۴. بیانات در دیدار مردم اصفهان، ۱۳۹۵/۰۸/۲۶.
۷. بیانات در مراسم دوازدهمین سالگرد رحلت امام خمینی، ۱۳۸۰/۰۳/۱۴.
۸. بیانات در اجتماع بزرگ زائران و مجاوران حضرت رضا، ۱۳۷۹/۰۱/۰۶.
۹. بیانات در ارتباط تصویری با شرکت کنندگان در آئین تجلیل از پیشکسوتان دفاع، ۱۳۹۹/۰۶/۳۱.
۱۰. بیانات در دیدار مهمانان خارجی شرکت کننده در مراسم بزرگداشت دهه فجر، ۱۳۷۱/۱۱/۱۸.
۱۱. بیانات در دیدار مردم کاشان و آران و بیدگل، ۱۳۸۰/۰۸/۲۰.

پریشانی شود و تردید و تزلزل از نتایج آن است (مصطفوی، ۱۴۳۰، ج ۹: ۲۳). امیرالمؤمنین، خاستگاه و ریشه تمام فتنه‌انگیزی‌ها در جامعه اسلامی را تبعیت از خواهشهای نفسانی می‌داند: «إِنَّمَا بَدَأَ وَقُوعَ الْفِتَنِ أَهْوَاءُ تُتَّبَعُ» (نهج البلاغه، خطبه ۵۰: ۸۸). در شرایط فتنه، حق به طور شفاف و عیان عرضه نمی‌شود، بلکه آمیزه‌ای از حق و باطل ارائه می‌شود: «وَلَكِنْ يُؤْخَذُ مِنْ هَذَا ضَعْفٌ وَ مِنْ هَذَا ضَعْفٌ فَيَمَزَجَانِ فَيَجِيئَانِ مَعًا» (همان). در چنین شرایطی، تشخیص حق از باطل و دستیابی به تحلیل و محاسبه صحیح دشوار می‌شود. اساساً اگر باطل از آمیزش با حق خالص می‌شد، راه بر حق جویان پوشیده نمی‌ماند و اگر حق در پوشش باطل پنهان نمی‌شد، زبان دشمنان یاوه‌گو از آن قطع می‌شد: «فَلَوْ أَنَّ الْبَاطِلَ خَلَصَ لَمْ يَخْفَ عَلَى ذِي حُجَى وَ لَوْ أَنَّ الْحَقَّ خَلَصَ لَمْ يَكُنْ اخْتِلَافٌ» (همان). از اینجا روشن می‌شود که تحریف و واژگون جلوه دادن واقعیتها، یکی از مصادیق فتنه است.

قرآن کریم نیز با تعبیر «فتنه»، به این واقعیت اشاره کرده است و فتنه را خطرناک‌تر از قتل نفس معرفی می‌کند: «وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ» (بقره: ۱۹۱)؛ زیرا در جنگ نرم و به خصوص جریان تحریف، دشمن در قالب دوست و خیرخواه ظاهر می‌شود و با آمیختن حق و باطل و واژگون ساختن واقعیات، شناسایی واقعیت را دچار اختلال می‌کند. همچنین تحریف و واژگون نشان‌دادن واقعیات با تعبیر «قلب امور» در آیه «لَقَدْ ابْتِغَوْا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلِ وَ قَلَّبُوا لَكِ الْأُمُورَ» (توبه: ۴۸) بیان شده است. قلب امور حکایت از این دارد که اتاق فکر دشمن تلاش می‌کند تا روح وحدت را از بین ببرد، و تخم شک و تردید را در افکار بپاشد و امور جامعه را به صورتی غیر از صورت حقیقی تبیین کند. (مدرسی، ۱۴۱۹، ج ۴: ۱۹۱)

ج) سیر تحقق خارجی تحریف

همان‌طور که بیان شد، جریان تحریف به دنبال واژگون‌سازی سخن و واقعیتی از مفهوم اصلی آن، به مقصود دیگری است. سرسلسله جریان تحریف، اغلب اتاق فکری است که سازنده خبری دروغ (و گاه خبری صحیح با تحلیلی ساختگی) است: «يُوحَىٰ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا» (انعام: ۱۱۲). اتاق فکر جریان تحریف، برای اختلال در دستگاه محاسباتی جامعه هدف، نهایت سعی و تلاش خود را می‌کند تا واقعیت تحریف‌شده به صورت «خودپیشان» در متن جامعه رسوخ کرده، به صورت یک باور مورد پذیرش قرار گیرد. در عصر رسانه و فضای مجازی، همه حاضران و فعالان در شبکه‌های اجتماعی در این جنگ سهم‌اند. یک پسندیدن، یادداشت، اشتراک‌گذاری و انتقال پیام، در ساخت ادراک برای

جامعه سهم دارد. جریان تحریف ابتدا سعی می‌کند خود را خیر خواه مردم نشان دهد تا اعتماد عمومی پیدا کند: «قَالَ فَرَعُونَ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ». (غافر: ۲۹)

در این راستا، اتاق فکر جریان تحریف، گاه ابتدا سراغ نخبگان جامعه رفته، تمرکز خود را بر اقناع تصمیم‌گیران جامعه صرف می‌کند.^۱ زمانی که دستگاه ارزیابی رهبران فکری جامعه تحت تأثیر قرار گرفت، پیام تحریف توسط نخبگان برای عموم مردم باز تولید خواهد شد (رنجبران، ۱۳۸۹: ۳۲) و نخبگان، سخنگوی غیر رسمی جریان تحریف می‌شوند.^۲ تعبیر «قَلْبُوا لَكُمْ الْأُمُورَ» (توبه: ۴۸) که خطابش با شخص پیامبر به عنوان رهبر جامعه اسلامی است، حکایت از چنین اولویتی در برنامه دشمن دارد. در این صورت، دشمن با کمترین هزینه و به شیوه‌ای نامحسوس، توانسته است پیام تحریف را در گفتمان اجتماعی رواج دهد.^۳ جریان سامری و انحراف بنی اسرائیل در زمان غیبت حضرت موسی (ع) نمونه‌ای از نقش نخبگان در تحریف واقعیات و انحراف جامعه است: «قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ... فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ فَقَالُوا هَذَا إِلَهُكُمْ وَإِلَهُ مُوسَىٰ فَنَسِيَ». (طه: ۸۵، ۸۸)

در این روش ممکن است نخبه و رهبر فکری نسبت به پیام تحریف اقتناع نشود؛ در این صورت، اتاق فکر جریان تحریف، نهایت سعی خود را می‌کند تا با تظاهر به یکپارچگی فکری جامعه، این نخبه و رهبر فکری در مقابل این جریان، سکوت کند: «وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ» (بقره: ۴۲). طبیعی است که این دست نخبگان، با کج فهمی، تعبیر «كُنْ فِي الْفِتْنَةِ كَابْنِ اللَّبُونِ لَا ظَهْرٌ فِيرُكَبَ وَلَا ضَرْعٌ فَيُحَلَبُ»^۴ (نهج البلاغه: ۴۶۹) را ممسک خود قرار دهند.^۵ با سکوت نخبگان، فرکانس تحریف، تقویت و فضای نسبتاً یکدستی ایجاد می‌شود که زمینه‌های استحاله فکری عامه مردم را مهیا می‌کند. جریان تحریف پس از اقناع عمومی، به دنبال تغییر باورها و ارزشها و جایگزین کردن هویت جدید و به تبع آن، رفتارسازی جدید خواهد بود.

از نمونه‌های قرآنی جریان تحریف و ایفای نقش گروه‌های مختلف در اشاعه خیر خلاف واقع می‌توان به ماجرای إفک و بهتان به همسر پیامبر (ص) در سوره نور اشاره کرد. آیه ۱۱ سوره نور به خبرسازی گروهی از منافقان نسبت به همسر پیامبر اشاره می‌کند: «إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا

۱. بیانات در دیدار مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۹۸/۰۸/۲۴.

۲. بیانات در دیدار اعضای شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۸/۱۰/۲۹.

۳. بیانات در دیدار اعضای دفتر رهبری و سپاه حفاظت ولی امر، ۱۳۸۸/۰۵/۰۵.

۴. در فتنه همچون بچه شتر باش، نه پشتی دارد که سوارش شوند و نه پستانی که شیرش دوشند.

۵. بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۸۸/۰۷/۰۲.

بِأَلْفِكَ عَصَبَةٌ مِّنْكُمْ». «عُصْبَهُ» به جمعیت متحدی که همکاری و همفکری دارند گفته می‌شود و نشان می‌دهد که توطئه‌گران در این ماجرا، اتاق فکر نیرومندی را برای توطئه تشکیل دادند (طباطبایی، ۱۳۹۰، ج ۱۵: ۸۹؛ مکارم، ۱۳۷۲، ج ۱۴: ۳۹۵). در آیات بعدی، مؤمنانی که در این حادثه فریب خورده‌اند و کورکورانه محتوای دیگران را اشاعه داده‌اند، توبیخ می‌شوند: «وَلَوْ لَّا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا» (نور: ۱۶). در آیه ۱۵ به نقش عموم مردم در اشاعه این تهمت و ناچیز و سبک شمردن شایعه پراکنی نزد مردم اشاره شده است: «إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُم بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ». تعبیر «لِكُلِّ أَمْرٍ مِنْهُمْ مَا أَكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ» در آیه ۱۱، اشاره به این دارد که مسئولیت عظیم بنیانگذاران یک گناه، هرگز مانع از مسئولیت دیگران نخواهد بود. البته کسی که بخش عمده آن را بر عهده گرفته، برایش عذابی بزرگ است: «وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ» (نور: ۱۱). (همان: ۳۹۶)

د) اهداف جریان تحریف

کارویژه جریان تحریف، مجموعه‌ای از اقدامات برای کنترل اذهان و شکل‌دهی رفتارهاست. این جریان، مرکز تفکر مخاطب را هدف قرار می‌دهد و برای رسیدن به آن، سرزمین ذهن و ادراک مخاطب را دائماً مورد حمله قرار می‌دهد تا در یک جنگ ادراکی و شناختی، توان درک صحیح از حوادث از مخاطب گرفته شود. از مهم‌ترین اهداف جریان تحریف می‌توان به «اختلال در دستگاه محاسباتی مخاطب»، «تضعیف روحیه خودباوری» و «تغییر الگوی کنش جامعه» اشاره کرد که در ادامه، منطبق قرآن درباره این اهداف تبیین خواهد شد.

۱. اختلال در دستگاه محاسباتی مخاطب

اقناع مخاطب و اختلال در دستگاه محاسباتی مخاطب، شاید ابتدایی‌ترین هدف فرایند خودپیشران تحریف باشد.^۱ نتیجه مستقیم چنین اختلالی، ناامیدی و بی‌اعتمادی مردم نسبت به حکومت و قبول نشانی‌های غلط دشمن در رفع مشکلات کشور است.^۲ شگرد «اختلال در دستگاه محاسباتی مخاطب» را می‌توان تحت مفهوم اغوا در ادبیات قرآنی جستجو کرد. ابن فارس واژه «غوی» را به معنای جهل به واقع و پافشاری بر باطل می‌داند و ضد آن را رشد می‌داند (ابن فارس، ۱۴۰۴، ج ۴: ۳۹۹؛ فیومی، ۱۴۱۴، ج ۲: ۴۵۷؛ طریحی، ۱۳۷۵، ج ۱: ۳۲۲). راغب اصفهانی

۱. بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۷۲/۱۰/۱۹.

۲. بیانات به مناسبت عید قربان، ۱۳۹۹/۰۵/۱۰.

تحلیل قرآنی ماهیت «جریان تحریف» با توجه به بیانات ... ۹۱

غوی را به معنای جهل ناشی از اعتقاد فاسد معنا می‌کند (راغب، ۱۴۱۲: ۶۲۰؛ قرشی، ۱۳۷۱، ج ۵: ۱۳۱). برخی از لغویون نیز این واژه را به معنای گمراهی و ناامیدی ناشی از به هدف نرسیدن معنا کرده‌اند (ابن منظور، ۱۴۱۴، ج ۱۵: ۱۴۰؛ فیومی، ۱۴۱۴، ج ۲: ۴۵۷؛ جوهری، ۱۳۷۶، ج ۶: ۲۴۵۰). در این صورت، «اغوا» مصدر باب افعال از این ماده، به معنای سوق دادن به سوی جهل و گمراه کردن مخاطب است و نتیجه آن، ناامیدی مخاطب در اثر به هدف نرسیدن خواهد بود. (ازهری، ۱۴۲۱، ج ۸: ۱۸۶؛ مصطفوی، ۱۴۳۰، ج ۷: ۲۸۶)

جریان تحریف با تحریف واقعیات، در واقع مخاطب خود را به گمراهی سوق داده و نسبت به واقعیت امر، در جهل قرار می‌دهد. در آیات قرآن کریم، اغوا یکی از اهداف شیطان معرفی شده است: «قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ» (ص: ۸۲). همچنین سردمداران شرک و کفر در قیامت به اغوای دیگران اقرار می‌کنند: «أَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا عَوَيْنَا» (قصص: ۶۳). (طباطبایی، ۱۳۹۰، ج ۱۶: ۶۴؛ مکارم، ۱۳۷۲، ج ۱۶: ۱۳۵)

۲. تضعیف روحیه خودباوری

یکی از اهداف جریان تحریف، از بین بردن روحیه خودباوری در میان مردم و استخفاف آنان و به تبع آن، اطاعت بی‌چون و چرا از دشمن است. این واقعیت در منطق قرآن کریم در برخورد فرعون با مردم زمان خود بیان شده است. فرعون با تحریف واقعیت، معیار حقایق را تسلط بر سرزمین مصر و تسلط بر نظام تقسیم رودخانه‌ها: «قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي» (زخرف: ۵۱) و همچنین جایگاه اجتماعی خود در مقایسه با موسی (ع) می‌داند: «أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ» (زخرف: ۵۲). همچنین پیامبری حضرت موسی را به خاطر عدم وجود ثروت و عدم ارتباط با ملائکه، انکار می‌کند: «فَلَوْ لَا أَلْقَىٰ عَلَيْهِ سُورَةٌ مِّن ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَائِكَةُ» (زخرف: ۵۳). قرآن کریم پس از توصیف گفتار فرعون، به این نکته لطیفی اشاره می‌کند که فرعون از واقعیت امر چندان غافل نبود و به بی‌اعتباری این ارزشها کم و بیش توجه داشت، ولی او قوم خود را تحمیق کرد و عقول آنان را سبک شمرد؛ لذا آنها از وی اطاعت کردند (مکارم، ۱۳۷۲، ج ۲۱: ۸۸): «فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاَطَاعُوهُ» (زخرف: ۵۴). تحریف واقعیت و به تبع آن بی‌اعتمادی به ظرفیتهای درونی در جامعه و تضعیف خودباوری، به مرور زمان باعث هویت‌زدایی ملی، تاریخی و اعتقادی می‌شود و در این صورت، افراد جامعه افکار خود را تسلیم دشمن کرده، بیگانگان به سهولت می‌توانند بر جوامع، نفوذ و عقاید خود را تحمیل کنند. (دفت‌ع.س. فرماندهی کل قوا، ۱۳۷۶: ۴۹-۵۹)

۳. تغییر الگوی کنش جامعه

تغییر باورهای درونی، تغییر الگوی کنشهای جامعه و پس از آن، رفتارسازی مناسب با الگوهای جدید، تضعیف پشتوانه مردمی حکومت، مخدوش کردن الگوی حکومت اسلامی در نگاه مردم دنیا، اجبار حکومت اسلامی به تغییر رفتار در داخل و در روابط خارجی و در نهایت، تغییر حکومت نیز از اهداف میانی و بلندمدت جریان تحریف است (ضیائی پور، ۱۳۸۴: ۲۸۵-۲۷۰). آیه «وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا... لَتَصْغَىٰ إِلَيْهِ أَفئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَلَيَرْضَوهُ وَيَقْتِرُوا مَا هُمْ مُّقْتَرُونَ» (انعام: ۱۱۳) به این مهم اشاره دارد که تحریف و واقعیت به عنوان یک گفتار باطل به ظاهر آراسته (زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا)، با هدف تمایل و تسخیر قلب مخاطب و پسند و رضایت کامل وی و به دنبال آن، ارتکاب اعمالی مناسب با این القانات صورت می‌پذیرد.

ه) شیوه‌ها و ابزارهای دشمن در تحریف واقعیت

تحریف واقعیات به عنوان یکی از شگردهای جنگ نرم، بر جانها و اندیشه‌ها و قلب‌ها متمرکز می‌شود. از این رو، شیوه‌ها و ابزارهای جنگی در آن نیز با جنگ سخت بسیار متفاوت است. آشنایی با این شیوه‌ها، ما را در رویارویی با آنها یاری می‌رساند. با تمسک به آیات قرآن کریم و روایات معصومین، می‌توان به شیوه‌ها و روشهای تحریف واقعیات توسط دشمن دست یافت که در ادامه بر برخی از این شیوه‌ها اشاره خواهیم کرد.

۱. تمسخر و استهزا

تمسخر و استهزا از مهم‌ترین شیوه‌های عملیات روانی دشمن در تحریف واقعیات است. تمسخر یک واقعیت، باعث می‌شود افراد ضعیف‌الایمان در حقانیت آن واقعیت شک کنند و آن را بی‌محتوا و بدون پشتوانه بپندارند. قرآن با ظرافت و بی‌پرده‌ای به بیان انواع استهزا به عنوان یک عملیات روانی برای تحریف واقعیت و تضعیف جبهه حق می‌پردازد؛ از جمله: استهزای اصل دین: «اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوءًا» (مائده: ۵۷)؛ تمسخر آیات الهی: «وَ إِذَا عَلَّمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوءًا» (جاثیه: ۹)؛ تمسخر احکام الهی: «وَ إِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوءًا» (مائده: ۵۸)؛ تمسخر پیامبران و معجزات آنان: «وَ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ» (حجر: ۱۱) و ...

شیوه «تمسخر و استهزا» در تحریف شخصیتها و واقعیتهای انقلاب اسلامی نیز رخ داده است. امام خمینی یکی از روشهای قلب واقعیات و سرکوب و مایوس کردن مردم را

تحلیل قرآنی ماهیت «جریان تحریف» با توجه به بیانات ... ♦ ۹۳

مسخره کردن فرهنگ، ادب، صنعت و ابتکار جامعه اسلامی می‌دانند که نتیجه‌ای جز تقلید کورکورانه از شرق و غرب به دنبال ندارد (امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۲۱: ۴۱۵). امام درباره استهزای افراد انقلابی می‌فرماید: «این قدرت اسلام را نگه دارید. تا گفته می‌شود «مکتبی»، آقایان مسخره می‌کنند! «مکتبی» یعنی اسلامی. آن که مکتبی را مسخره می‌کند، اسلام را مسخره می‌کند» (همان، ج ۱۴: ۳۷۶). تمسخر، تحقیر و توهین، گاه آدمهای بزرگی را مستأصل و بیچاره کرده است؛ آن‌طور که به اجبار هم‌رنگ جماعت شده‌اند.^۱

۲. تضعیف و ترور شخصیت رهبران

رهبر جامعه، عامل وحدت و هوشیاری جامعه است. تخریب و تحریف شخصیت رهبر جامعه، از شیوه‌های رایج دشمنان در مبارزه با جبهه حق و موجب تضعیف و پراکندگی جامعه است. کفار برای تخریب پیامبران، آنان را ساحر یا جن‌زده معرفی می‌کردند: «مَا آتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ» (ذاریات: ۵۲). همچنین نسبت سفاهت: «قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ» (اعراف: ۶۶)؛ فساد در زمین و انحراف و تبدیل دین مردم: «إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفُسَادَ» (غافر: ۲۶)؛ شاعر بودن: «بَلْ هُوَ شَاعِرٌ» (انبیاء: ۵) و فریبکاری در دعوت: «مَا وَعَدْنَا اللَّهُ وَرَسُولَهُ إِلَّا عُورًا» (احزاب: ۱۲)، نمونه‌هایی از تحریف شخصیت پیامبران برای پراکنده کردن مخاطبان آنهاست. تهمت زدن به خانواده و نزدیکان رهبران جامعه اسلامی نیز یکی از روشهای تحریف و تخریب رهبر جامعه اسلامی است. یکی از معروف‌ترین این وقایع، ترور شخصیت پیامبر گرامی اسلام از طریق افک و بهتان به همسر ایشان در آیه ۱۱ سوره نور است که پیش‌تر به آن اشاره شد.

از نمونه‌های معاصر ترور شخصیت رهبران جامعه می‌توان به رفتار دستگاه پهلوی برای زایل کردن محبت مردم نسبت به امام خمینی در زمان تبعید ایشان، به واسطه ترور شخصیت، متهم کردن و اهانت به ایشان اشاره کرد.^۲

۳. شایعه‌پراکنی

روش شایعه‌سازی و شایعه‌پراکنی، از دیگر حربه‌های مورد توجه جریان تحریف بوده است. پخش شایعه در زمان پیامبر (ص) چنان مطرح بود که خداوند، شایعه‌کنندگان را تهدید کرده و ملعون می‌شمارد: «الَّذِينَ لَمْ يَنْتَهُوا عَنِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ

۱. بیانات در خطبه‌های نماز جمعه، ۱۳۷۴/۱۱/۲۰.

۲. بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۷۲/۱۰/۱۹.

لُغْرِيْنِكَ بِهِمْ... مَلْعُوْنِيْنَ» (احزاب: ۶۰). مقصود از «مُرْجُفُوْنَ» در این آیه، کسانی‌اند که با پخش شایعه، افکار جامعه را پریشان و دلها را نگران و مضطرب می‌سازند (طبرسی، ۱۳۷۲، ج ۸: ۵۷۸؛ مکارم، ۱۳۷۲، ج ۱۷: ۴۳۰). این روش برای کاهش روحیه سربازان در میدان جنگ نیز به کار می‌رود. در جنگ احد، دشمنان با شایعه کشته شدن پیامبر (ص) تلاش کردند تا موجب اختلاف و فرار و از هم پاشیدگی ارتش اسلام شوند؛ به طوری که در یک لحظه همه لشکر اسلام از جنگ بازماند. (مکارم، ۱۳۷۲، ج ۳: ۱۳۱)

در روش شایعه‌پراکنی، دشمن خبری دروغ یا خبری صحیح با پردازشی خلاف واقع را تولید^۱ و از زبان افراد مختلف تکرار می‌کند تا برای توده مردم باورپذیر شود. طبیعی است که سطحی‌نگری و زودباوری عوام در انتشار سریع شایعات نقش بسیار مهمی دارد. امروزه شایعه‌پراکنی با روش غرقه‌سازی و بمباران اطلاعاتی مخاطب همراه است. غرقه‌سازی مخاطب از طریق تصویرسازی روزنامه‌ها، خبرگزاری‌ها، رسانه‌های ماهواره‌ای و اینترنتی می‌تواند مخاطب را در حالتی از غفلت قرار دهد که از تفکر درباره ماهیت خبر و صدق و کذب آن بازماند^۲ و حتی خواص و نخبگان جامعه را فریب دهد.^۳

۴. شخصیت‌سازی

شخصیت‌سازی یکی دیگر از روشهای تحریف واقعیت است. دشمن می‌کوشد تا رقیبانی از درون جامعه برای شخصیت‌های اصلی و رهبران جامعه ایجاد کنند و با جایگزین‌سازی، موقعیت رهبران جامعه را تضعیف کند. از نمونه‌های قرآنی شخصیت‌سازی برای تضعیف رهبران جامعه می‌توان به فراخواندن ساحران توسط فرعون برای تحریف و تضعیف معجزه حضرت موسی اشاره کرد: «أَرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ * يَا تُوَكُّ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ» (اعراف: ۱۱۱-۱۱۲). فرعون با وعده‌هایی بلعم باعورا را نیز به سوی خودش جذب کرد تا از شخصیت وی که از دانشمندان و علمای مشهور بنی اسرائیل و مستجاب الدعوه بود، در مقابل شخصیت حضرت موسی استفاده کند: «وَأْتَلُّ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ» (اعراف: ۱۷۵). (مکارم، ۱۳۷۲، ج ۷: ۱۶)

۱. بیانات در اجتماع بزرگ زائران و مجاوران حضرت رضا، ۱۳۷۹/۰۱/۰۶.

۲. بیانات در دیدار اعضای ستادهای نماز جمعه، ۱۳۸۱/۰۵/۰۵.

۳. بیانات در دیدار دانشجویان نمونه و نمایندگان تشکلهای مختلف دانشجویی، ۱۳۸۵/۰۷/۲۵.

تحلیل قرآنی ماهیت «جریان تحریف» با توجه به بیانات ... ۹۵

همچنین در تفاسیر روایی ذیل آیه ۳۱ سوره زخرف^۱ بیان شده است که مشرکان در زمان پیامبر (ص) با معرفی دو نفر (ولید بن مغیره از مکه و عروه بن مسعود ثقفی از طائف) به عنوان همتراز پیامبر، تلاش کردند با شخصیت‌سازی، جایگزینی برای آن حضرت معرفی کنند و موقعیت پیامبر را در خطر بیندازند. (طباطبایی، ۱۳۹۰، ج ۱۸: ۹۸؛ مکارم، ۱۳۷۲، ج ۲۱: ۴۹)

یکی دیگر از مصادیق شخصیت‌سازی در اسلام، شخصیت‌سازی معاویه در مقابل امیرالمؤمنین، به عنوان کسی است که به سیاست، بهتر از امیرالمؤمنین آگاه است.^۲ امیرالمؤمنین در پاسخ به این شبهه، معاویه را باهوش‌تر از خود نمی‌داند: «وَاللَّهِ مَا مَعَاوِيَةُ بِأَدْهَىٰ مِنِّي وَلَكِنَّهُ يَغْدُرُ وَيَفْجُرُ وَلَا كَرَاهِيَةَ الْغَدْرِ لَكُنْتُ مِنْ أَدْهَىٰ النَّاسِ» (نهج البلاغه: ۳۱۸) و خود را سیاستمداری باتقوا معرفی می‌کند: «لَوْ لَا التَّقَىٰ لَكُنْتُ أَدْهَىٰ الْعَرَبِ». (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۸: ۲۴)

۵. تحریف با شیوه خیرخواهی و دلسوزی

یکی از ابزارهای دشمن برای تحریف واقعیات، ورود با شیوه خیرخواهی و دلسوزی است. دشمن با نشان دادن در باغ سبز، که چیزی جز ویرانی و سراب نیست، در افکار و اندیشه‌ها نفوذ می‌کند و به مخاطب خود القا می‌کند که ما خیرخواه تو هستیم و ارتباط با ما، مشکلات را حل خواهد کرد.

یکی از نمونه‌های قرآنی دلسوزی و خیرخواهی دشمن، خیرخواهی ابلیس برای حضرت آدم است. ابلیس با ادعای دلسوزی و خیرخواهی برای آدم و حوا، نهی پروردگار از خوردن درخت ممنوعه را تحریف کرد و خوردن از درخت ممنوعه را عامل فرشته شدن یا جاودانگی معرفی کرد: «قَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ» (اعراف: ۲۰) و با سوگندی شدید: «وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ» (اعراف: ۲۱)، خیرخواهی خود را برای آنان ثابت کرد. فرعون نیز خود را خیرخواه مردم و راهنمای آنان به راه صواب معرفی کرد: «قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ» (غافر: ۲۹). برادران یوسف نیز پس از آنکه نقشه در چاه انداختن یوسف را طراحی کردند، به این فکر فرو رفتند که چگونه یوسف را از پدر جدا سازند. لذا با زبانی نرم و لین،

۱. «وَقَالُوا لَوْ لَا نَزَّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ الْقَرِيبِينَ عَظِيمٍ»؛ و گفتند: این قرآن چرا بر مردمی بزرگ از میان یکی از این دو شهر مکه و طائف نازل نشد.

۲. خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۸۸/۰۶/۲۰.

خود را دلسوز و خیرخواه یوسف معرفی کردند: «قَالُوا يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَى يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ» (یوسف: ۱۲) و به این ترتیب، نقشه جداساختن یوسف را ماهرانه تنظیم کردند. مقام معظم رهبری در بیانات متعددی به دلسوزی به عنوان یکی از ترفندهای دشمن اشاره و تأکید کرده‌اند که دشمن را باید با علامتهایش در هر لباسی که باشد، شناخت و ملت و انقلاب را از کید او که در مواردی در پس ظاهر دوستی و کمک پنهان می‌شود، مصون ساخت.^۱ دشمنی که از یک طرف ادعا می‌کند ما دوستدار شما هستیم و برای جوانان ایرانی دنبال کار هستیم و در پیامهای خود برای مردم دلسوزی می‌کند؛ ولی از طرف دیگر، کاری جز تهدید و تحریم نمی‌کند.^۲

و) راهکارهای قرآن در مقابله با جریان تحریف

۱. تنظیم زاویه نگاه با نگاه امام‌المسلمین

یکی از شیوه‌های مقابله با شایعات جریان تحریف، تنظیم زاویه نگاه با نگاه پیشوا و رهبر جامعه اسلامی است. آیه ۸۳ سوره نساء به این راهکار اشاره دارد: «وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَدَّعَوْا بِهِ وَ لَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولَى الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ».^۳ صدر آیه به یکی از شیوه‌های منافقان و افراد ضعیف‌الایمان نسبت به اخبار مربوط به پیروزی یا شکست مسلمانان اشاره دارد. آنان بدون تحقیق درباره صحت و سقم اخبار، این اخبار را انتشار می‌دادند و موجب زیان مسلمانان می‌شدند. در ادامه آیه، ارجاع خبر به پیامبر (ص) و اولی الامر به عنوان پیشوایان جامعه اسلامی و استفاده از اطلاعات وسیع و فکر عمیق آنان، راه برون‌رفت از پخش چنین شایعاتی معرفی می‌شود. پیشوای جامعه به سبب قدرت تشخیص و احاطه کافی به مسائل مختلف، می‌تواند حقایق را از شایعات بی‌اساس و مطالب راستین را از نادرست، روشن سازد. ارجاع اخبار به رهبر جامعه در آیه شریفه، مختص به زمان پیامبر (ص) یا زمان معصومین (ع) نیست، بلکه قانونی کلی برای برون‌رفت جامعه اسلامی از زیان شایعات است.

همچنین آیه «فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ» (نساء: ۵۹) به مؤمنین دستور می‌دهد تا مسائل و منازعات را برای کشف واقعیات به پیامبر (ص) به عنوان امام‌المسلمین

۱. بیانات در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی، ۱۳۹۰/۰۶/۲۶.

۲. بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۳۹۵/۰۱/۰۱.

۳. و هنگامی که خبری از ایمنی و ترس به آنان رسد، بدون بررسی آن را منتشر می‌کنند. در صورتی که اگر آن خبر را به پیامبر و اولیای امورشان ارجاع می‌دادند، درستی و نادرستی‌اش را درمی‌یافتند.

تحلیل قرآنی ماهیت «جریان تحریف» با توجه به بیانات ... ۹۷

ارجاع دهند. طبیعتاً یکی از موارد اختلاف در جامعه اسلامی، اخباری است که احتمال تحریفی بودن آنها وجود دارد و آیه شریفه دستور می‌دهد برای کشف واقعیت، وضعیت این اخبار را از امام‌المسلمین جو یا شوید.

در وضعیت کنونی جمهوری اسلامی نیز باید نگاه و تحلیل رهبری به حوادث داخلی و خارجی مورد توجه قرار گیرد. نگاهی که تحرکات دشمن را نه نشانه قدرت، بلکه نشانه افول موریانه‌ای^۱ و استیصال و درماندگی او می‌داند و قدرت و شکوه آنان را مانند کشتی تایتانیک می‌داند که با آن همه شکوه و جلال، آرام آرام در حال غرق شدن است؛^۲ نگاهی که جمهوری اسلامی را در همه ابعاد علمی، فناوری، سیاسی، مدیریتی دارای پیشرفتهای محیرالعقول می‌داند؛^۳ نگاهی که در این چالش‌چهل ساله، مغلوب میدان را آمریکا و پیروز را جمهوری اسلامی می‌داند؛^۴ و یکی از اجزای مهم قدرت نرم جمهوری اسلامی را بی‌اعتمادی مطلق به قدرتهای سلطه‌گر معرفی می‌کند؛^۵ نگاهی که انگیزه ایستادگی و مقاومت در جوان امروز را از جوان نسل اول انقلاب بیشتر می‌بیند و انقلاب اسلامی را باعث رسوخ روحیه ایستادگی و مقاومت در جوانهای کشورهای دیگر می‌داند.^۶

۲. روشنگری

یکی از مهم‌ترین شیوه‌های مقابله با «جریان تحریف»، روشنگری است. جریان تحریف به عنوان یک فتنه و جنگ نرم، در فضای غبارآلود می‌تواند به مقاصد خود نزدیک شوند. جریان تحریف باطل را با حق مخلوط می‌کنند و واقعیت را مشتبّه می‌کنند: «وَلَكِنْ يُؤْخَذُ مِنْ هَذَا ضِعْفٌ وَ مِنْ هَذَا ضِعْفٌ فَيُمَزَجَانِ فَيَجِيئَانِ مَعًا» (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۱: ۵۴). جریان تحریف در دوره انفجار اطلاعات، با بمباران اطلاعاتی مخاطب، اجازه ارزیابی داده‌ها را از او می‌گیرد و مخاطب را تسلیم اخبار و تحلیلهای خود می‌کند. در مقابل این جریان، اطلاع‌رسانی صحیح و بهنگام به علاوه تبیین منطقی مواضع و موضوعات، تا حد زیادی می‌تواند فتنه «جریان تحریف» را خنثی کند. باید همواره برای ذهنهایی که در معرض اثرپذیری از جریان تحریف قرار دارند، واقعیات را آشکار ساخت تا معلوم شود که مسیر اصلی کدام است. طبیعی است

۱. بیانات در مراسم سی‌امین سالگرد رحلت امام خمینی، ۱۳۹۸/۰۳/۱۴.

۲. بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان، ۱۳۹۷/۰۸/۱۲. بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی، ۱۳۹۸/۱۱/۲۹.

۳. بیانات در دیدار میهمانان چهارمین مجمع جهانی اهل بیت، ۱۳۸۶/۰۵/۲۸.

۴. بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان، ۱۳۹۷/۰۸/۱۲.

۵. دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی با رهبر انقلاب، ۱۳۹۵/۰۶/۲۸.

۶. بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان، ۱۳۹۷/۰۸/۱۲.

که جریان روشنگری با بیان واقعیت، صبر و استقامت جامعه را در برابر نقشه‌های دشمن افزایش می‌دهد: «وَ كَيْفَ تَصْبِرُ عَلٰی مَا لَمْ تُحِطْ بِهٖ خُبْرًا». (کهف: ۶۸)

از نمونه‌های قرآنی «روشنگری» در برابر جریان تحریف، می‌توان به ماجرای آزادی حضرت یوسف (ع) از زندان اشاره کرد. حضرت یوسف (ع) قبل از آزادی از زندان از پادشاه خواست تا نسبت به ماجرای زنان نسبت به خودش تحقیق کند تا واقعیت تحریف شده روشن و آشکار شود: «وَ قَالَ الْمَلِكُ اَنْتُوْنِیْ بِهٖ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُوْلُ قَالَ اَرْجِعْ اِلَیْ رَبِّكَ فَسَلْهُ مَا بِالْ نُّسُوْهِ الْاٰتِیِّ قَطَّعْنَ اَیْدِیْهِنَّ». (یوسف: ۵۰)

مقام معظم رهبری در بیانات متعددی به روشنگری به عنوان یک وظیفه اجتماعی اشاره کرده‌اند. از منظر ایشان، اساس کار انقلاب اسلامی با بیان منطقی و مستدل بوده و روشنگری و بصیرت‌افزایی، یکی از راهبردهای انقلاب اسلامی است.^۱ با تبیین و روشنگری است که ذهنها با اعماق حقایق و مسائل آشنا می‌شوند^۲ و دلها قانع می‌شود و جسمها به کار می‌افتد.^۳ جهاد کبیر به میزان زیادی متوقف بر روشنگری و تبیین است،^۴ بلکه اساساً خود روشنگری و تبیین حقایق، یک نوع جهاد است.^۵ از منظر ایشان، روشنگری باید با واکنش سریع،^۶ با صراحت و جرأت،^۷ شبهه‌زدا، قوی، هنرمندانه، متنوع^۸ و بدون اتهام^۹ دنبال شود.

۳. مقابله به مثل

یکی دیگر از شیوه‌های مقابله با جریان تحریف، «مقابله به مثل» است. در این روش، جریانی سازمان یافته، هدفمند، مستمر و فعال به صورت تهاجمی عمل کرده، دشمن را مشغول خود و پاسخگویی به نواقص و مشکلات خود می‌کند. طبق آیه «فَمَنْ اَعْتَدٰی عَلَیْكُمْ فَاَعْتَدُوْا عَلَیْهِ بِمِثْلِ مَا اَعْتَدٰی عَلَیْكُمْ» (بقره: ۱۹۴)، جامعه اسلامی می‌تواند در مقابله با دشمن، به مقابله به مثل بپردازد. البته تفاوت معناداری بین «جریان تحریف» با «جریان مقابله به مثل» وجود دارد و

۱. بیانات در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران، ۱۳۹۰/۰۴/۱۳.

۲. بیانات در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین، ۱۳۹۵/۰۳/۰۳.

۳. بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۵/۰۴/۱۲.

۴. بیانات در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین، ۱۳۹۵/۰۳/۰۳.

۵. بیانات در دیدار قاریان و حافظان برتر شرکت کننده در مسابقات بین‌المللی قرآن کریم، ۱۳۹۵/۰۲/۲۹.

۶. بیانات در دیدار شاعران، ۱۳۹۴/۰۴/۱۰.

۷. بیانات در دیدار اعضای ستاد برگزاری مراسم سالگرد ارتحال امام خمینی، ۱۳۸۴/۰۳/۱۰.

۸. بیانات در دیدار مسئولان سازمان صدا و سیما، ۱۳۸۳/۰۹/۱۱.

۹. بیانات در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور، ۱۳۹۴/۱۰/۱۴.

آن، نسبت این دو جریان با حقیقت و صداقت است. جریان تحریف، جریانی دروغ‌پرداز و اغواگر است که حقیقت را وارونه جلوه می‌دهد؛ در حالی که مبنا و زیرساخت جریان «مقابله به مثل»، مبتنی بر حقیقت و صداقت است. در آیه ۱۹۴ بقره و آیات دیگری همچون: «وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ ۤأَلَّا تَعْدِلُوا اَعْدِلُوا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ» (مانده: ۸)، بر این مهم توجه و تأکید شده که مؤمنان به حکم تقوای الهی، از هرگونه رفتار ضد اخلاقی که هنجارها و ارزشهای اساسی بشریت را تضعیف می‌کند، خودداری کنند.

مقام معظم رهبری در بیانات متعددی به توصیف و تبیین واقعیات آمریکا و غرب پرداخته‌اند. شکافهای اجتماعی، نبود عدالت اجتماعی، بدهکاری‌های اقتصادی، کسری بودجه سرسام‌آور، نابود شدن خانواده، فساد اخلاقی فراگیر، فردگرایی‌های افراطی در غرب و آمریکا، نمونه‌ای از وضعیت دشمن است.^۱ همچنین شکست کامل جنبه‌های نظری، از جمله مفتضح شدن لیبرال دموکراسی و اعتراف به ناتوانی در تولید اندیشه جدید، نشان از فروپاشی نظری آنان دارد. (همان)

۴. نمایش قدرت در مقابل دشمن

یکی از روشهای مقابله با جریان تحریف، نمایش قدرت بازدارندگی و قدرت هجومی در مقابل دشمن است. اطلاق آیه «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ» (انفال: ۶۰)، همه جهاتی را که می‌تواند دشمن را از تجاوز به مرزهای جغرافیایی و معنوی مسلمانان باز دارد و قدرت امت و دولت اسلامی را نشان دهد و موجب وحشت دشمن شود، در بر می‌گیرد. آنچه در همه این ابزارها و نیروها مهم و اساسی است، اصل هراس‌انگیزی و ایجاد بازدارندگی است (طبرسی، ۱۳۷۲، ج ۳: ۲۱۱؛ طبری، ۱۴۱۲، ج ۴: ۷۲۲). تعبیر «وَلِيَجِدُوا فِيكُمْ غُلْظَةً» در آیه شریفه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَ لِيَجِدُوا فِيكُمْ غُلْظَةً» (توبه: ۱۲۳) نیز به ضرورت نمایش قدرت و سرسختی جبهه حق در مقابل دشمن اشاره دارد. (مکارم، ۱۳۷۲، ج ۸: ۱۹۷)

یکی از مصادیق قوت و قدرت، آشنایی با ابزارهای عصری است. امروزه و در دنیایی که با ترفندهای رسانه‌ای روبه‌رو هستیم و جریان تحریف با ابزار جنگ روایت و با بهره‌برداری وسیع از شبکه‌های بین‌المللی در عرصه فکری و ذهنی برای تصاحب افکار عمومی تولید محتوای می‌کند؛ رسانه‌ها نقش کلیدی در مقابله به این جریان دارند.^۲ به سبب کاربرد بسیار

۱. بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان، ۱۳۹۷/۰۸/۱۲.

۲. بیانات در دیدار مسئولان سازمان صدا و سیما، ۱۳۸۳/۰۹/۱۱.

زیاد و قوی رسانه‌ها در این جنگ، از این جنگ به جنگ رسانه‌ها یا جنگ روایتها تعبیر می‌شود. مراکز استکباری دنیا بر نقش پیام و رسانه سرمایه‌گذاری می‌کنند و به جای اینکه برای تصرف یک صحنه، نیروی نظامی بسیج کنند؛ به وسیله خبرسازی، مفهوم‌سازی و تبیینهای نادرست، صحنه را به نفع خود تغییر می‌دهند.^۱ اندیشکده آمریکایی «رند» در کتابی به نام جنگهای شبکه‌ای می‌نویسد: «در جنگهای فردا برنده کسی نیست که بمب دارد، بلکه کسی پیروز است که بهترین روایت را دارد» (آرکوئیل، ۲۰۰۱). لذا لازم است جامعه اسلامی از توان رسانه‌ای قوی و فعال برخوردار شود تا بتواند در صحنه تحریف واقعیتها جایی برای بیان واقعیتها داشته باشد.^۳

فضای مجازی نیز عرصه جنگ روایتها و تحریف واقعیتهاست. لذا لازم است در مقابله با تحریف واقعیتها در عرصه‌های مختلف از جمله فرهنگ، سیاست، اقتصاد، سبک زندگی و اعتقادات دینی، افراد زبده و کارآمد، آن روی سکه تحریف را تشریح کرده و داده‌های صحیح برای دستیابی به تحلیلهای درست به مخاطب ارائه کنند.^۴

۵. حصر و تبعید تحریف‌کنندگان

حصر و تبعید یا برخورد مسلحانه در برخی موارد می‌تواند راهکار مناسبی در برخورد با جریان تحریف باشد. آیه ۶۰ سوره احزاب: «الَّذِينَ لَمْ يَنْتَهُوا مِنَ الْمُتَافِقِينَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِبَنَّكَ بِهِمْ» به این راهکار اشاره می‌کند. خداوند متعال در این آیه، پیامبر خود را نسبت به منافقان و کسانی که با اشاعه باطل، مردم را دچار اضطراب و تزلزل می‌کنند (مرجفون)، برمی‌انگیزد. مفسران قرآن کریم، مصداق برانگیختن پیامبر در تعبیر «لَنُغْرِبَنَّكَ بِهِمْ» را تبعید یا اعلام جنگ با منافقان و مرجفون دانسته‌اند. (طباطبایی، ۱۳۹۰، ج ۱۶: ۳۴۰؛ مکارم، ۱۳۷۲، ج ۱۷: ۴۳۱؛ قمی مشهدی، ۱۳۸۶، ج ۱۰: ۴۴۵)

ز) نتیجه‌گیری

۱. تحریف و وارونه جلوه‌دادن واقعیتها به عنوان یکی از ابزارهای جنگ نرم، گنشی فرهنگی - رسانه‌ای و دارای ماهیت نرم‌افزارانه است. تولید خبرهای دروغ، تحلیلهای مغرضانه

۱. بیانات در دیدار مسئولان سازمان صداوسیما، ۱۳۸۱/۱۱/۱۵. بیانات در دیدار مسئولان سازمان صداوسیما، ۱۳۸۳/۰۹/۱۱.

2. Arquilla

۳. بیانات در دیدار مسئولان سازمان صدا و سیما، ۱۳۸۱/۱۱/۱۵.

۴. بیانات در دیدار رئیس و اعضای شورای عالی فضای مجازی، ۱۳۹۴/۰۶/۱۶.

تحلیل قرآنی ماهیت «جریان تحریف» با توجه به بیانات ... ♦ ۱۰۱

و وارونه نشان دادن واقعیتها، مهم‌ترین سیاست دشمن در برابر امید به عنوان ریشه‌ای‌ترین جهاد برای جوانان در بیانیه گام دوم انقلاب است.

۲. قرآن کریم از واژگون‌سازی و تحریف واقعیتها به مثابه یک فتنه سخن می‌گوید و جریان تحریف را زمینه‌ساز قلب امور معرفی می‌کند: «لَقَدْ ابْتَغُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَ قَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ»

۳. به طور معمول، سرسلسله جریان تحریف، اتاق فکری است که سازنده خبری دروغ (و گاه خبری صحیح با تحلیلی ساختگی) است. جریان سامری و انحراف بنی اسرائیل، نمونه‌ای از نقش نخبگان در تحریف واقعیات و انحراف جامعه است. همچنین ماجرای إفك و بهتان به همسر پیامبر (ص) در سوره نور، به نقش گروه‌های مختلف در تحقق تحریف اشاره دارد.

۴. از مهم‌ترین اهداف جریان تحریف از منظر قرآن کریم، «اختلال در دستگاه محاسباتی مخاطب»، «تضعیف روحیه خودباوری» و «تغییر الگوی کنش جامعه» است.

۵. «تمسخر و استهزا»، «تضعیف و ترور شخصیت رهبر جامعه»، «شایعه‌پراکنی»، «شخصیت‌سازی» و «تحریف با شیوه دلسوزی»، از شیوه‌ها و ابزارهای دشمن برای تحریف واقعیتها در منطبق قرآن کریم است.

۶. «تنظیم زاویه نگاه با نگاه امام‌المسلمین»، «روشنگری»، «مقابله به مثل»، «نمایش قدرت در مقابل دشمن» و «حصر و تبعید تحریف‌کنندگان»، راهکارهای قرآنی برای مقابله با جریان تحریف است.

منابع

- قرآن کریم. ترجمه شیخ حسین انصاریان.
- نهج البلاغه. صبحی صالح.
- ابن فارس، احمد (۱۴۰۴ ق). معجم مقاییس اللغة. قم: مکتب الاعلام الاسلامی.
- ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۴۱۴ ق). لسان العرب. بیروت: دار صادر، چ سوم.
- ازهری، محمد بن احمد (۱۴۲۱ ق). تهذیب اللغة. بیروت: دار احیاء التراث العربی.
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۰). منابع قدرت نرم: سرمایه اجتماعی در اسلام. تهران: دانشگاه امام صادق.
- امام خمینی، سید روح الله (۱۳۸۹). صحیفه امام. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چ پنجم.
- برزونی، عبدالله (۱۳۸۷). قدرت نرم سرمایه اجتماعی بسیج. تهران: پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج.
- جوهری، اسماعیل بن حماد (۱۳۷۶ ق). الصحاح. بیروت: دار العلم للملایین.
- خسروپناه، عبدالحسین (۱۳۹۶). جریان‌شناسی ضد فرهنگها. تهران: دفتر نشر معارف.
- دفتر عقیدتی سیاسی فرماندهی کل قوا (۱۳۷۶). ستیز با تهاجم فرهنگی غرب. تهران: رامین.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲ ق). مفردات ألفاظ القرآن. قم: دارالقلم.
- رنجبران، داود (۱۳۸۹). جنگ نرم. تهران: ساحل اندیشه، چ هشتم.
- ضیائی‌پور، حمید (۱۳۸۴). جنگ نرم: ویژه جنگ رسانه‌ای. تهران: مؤسسه فرهنگی ابرار معاصر.
- طباطبایی، محمدحسین (۱۳۹۰ ق). المیزان فی تفسیر القرآن. بیروت: مؤسسه الأعلمی للمطبوعات، چ دوم.
- طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۷۲). مجمع البیان فی تفسیر القرآن. تهران: ناصر خسرو، چ سوم.
- طبری، ابو جعفر (۱۴۱۲ ق). جامع البیان فی تفسیر القرآن. بیروت: دار المعرفه.
- طریحی، فخرالدین (۱۳۷۵). مجمع البحرین. تهران: مرتضوی، چ سوم.
- فیومی، احمد بن محمد (۱۴۱۴ ق). المصباح المنیر. قم: مؤسسه دارالهجره، چ دوم.
- قرشی، سید علی اکبر (۱۳۷۱). قاموس قرآن. تهران: دارالکتب الإسلامیه، چ ششم.
- قمی مشهدی، محمد (۱۳۸۶). تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ ق). الکافی. تهران: دارالکتب الإسلامیه، چ چهارم.
- ماه‌پیشانیان، مهسا (۱۳۸۷). «راهکارهای آمریکا در جنگ نرم با جمهوری اسلامی ایران». عملیات روانی، سال ششم، ش ۲۲.
- مدرسی، محمد تقی (۱۴۱۹ ق). من هدی القرآن. تهران: دارمحبی الحسین.

تحليل قرآني ماهيت «جریان تحريف» با توجه به بیانات ... ۱۰۳

- مصطفوی، حسن (۱۴۳۰ ق). التحقیق فی کلمات القرآن الکریم. بیروت: دار الکتب العلمیه، چ سوم.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۲). تفسیر نمونه. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- Arquilla, John & David Ronfeldt (2001). Networks and netwars. Rand Corporation.
- Holy Quran. Translation of Sheikh Hossein Ansarian.
- Nahj al-Balagheh. **Translation of Sobhi Saleh.**
- Azhari, Muhammad bin Ahmed (2000). Tahdeeb al-Legha. Beirut: Dar Ehya al-Torath al-Arabi.
- Barzouni, Abdullah (2008). The Soft Power of Basij Social Capital. Tehran: Basij Studies and Research Institute.
- Eftekhari, Asghar (2011). Soft Power Sources: Social Capital in Islam. Tehran: Imam Sadegh University Publications.
- Fayoumi, Ahmad bin Muhammad (1993). **Al-Mesbah Al-Munir.** Qom: Dar Al-Hijra Institute, second edition.
- Ibn Fars, Ahmad (1983). Encyclopedia of Linguistics. Qom: Maktab Al-Aalam al-Islami.
- Ibn Manzoor, Muhammad Bin Makram (1993). Languages of the Arabs. Beirut: Dar Sadir, third edition.
- Imam Khomeini, Ruhollah (2010). **Sahifeh Imam.** Tehran: Imam Khomeini Editing and Publishing Institute, fifth edition.
- Johari, Ismail bin Hammad (1956). **Al-Sahah.** Beirut: Dar Al-Elam for the millions.
- Khosropanah, Abdul Hossein (2017). Current Studies of Anti-Cultures. Tehran: Ma'arif Publishing House.
- Kolini, Muhammad bin Yaqoob (1986). Al-Kafi. Tehran: Dar al-Kutob al-Islamiya, 4th edition.
- Mahpishanian, Mahsa (2008). "America's strategies in the soft war with the Islamic Republic of Iran". *Psychological Operations Quarterly*, Year 6, No. 22.
- Makarem Shirazi, Nasser (1993). **Nemoneh interpretation.** Tehran: Dar al-Kutob al-Islamiya.
- Modarasi, Mohammad Taqi (1998). **Man Hoda Al-Qur'an.** Tehran: Dar Mohebi Al-Hussein.
- Mustafavi, Hassan (2008). **Al-Thahghigh fi Kalamat al-Qur'an al-Karim.** Beirut: Dar al-Kutob Al-Elmiya, third edition.
- Qarashi, Seyyed Ali Akbar (1992). **Quran Dictionary.** Tehran: Dar al-Kitab al-Islamiya, sixth edition.
- Qomi Mashhadi, Mohammad (2007). Tafsir **Kanz** al-Daqayq and Bahr al-Gharab. Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance.
- Ragheb Isfahani, Hossein bin Muhammad (1991). **The Glossary of Al-Qur'an Words.** Qom: Dar al-Qalam.
- Ranjbaran, Davud (2010). **Soft War.** Tehran: Sahil Andisheh, 8th edition.
- Tabari, Abu Ja'far (1991). **Jame al-Bayan fi Tafsir al-Qur'an.** Beirut: Dar al-Marafa.
- Tabarsi, Fazl bin Hasan (1993). **Majjam al-Bayan fi Tafsir al-Qur'an.** Tehran: Nasser Khosrow, third edition.
- Tabatabaei, Mohammad Hossein (1970). **Al-Mizan fi Tafsir al-Qur'an.** Beirut: Al-Alami Publishing House, second edition.
- Tareehi, Fakhreddin (1996). **Majma al-Bahrain.** Tehran: Mortazavi, third edition.

- The Political Ideological Office of the General Forces Command (1997). **Confronting the Western Cultural Invasion**. Tehran: Ramin.
- Ziaipour, Hamid (2005). *Soft War: Special Media War*. Tehran: Abrar Contemporary Cultural Institute of Tehran.
- Ranjbaran, Davud (2010). **Soft War**. Tehran: Sahil Andisheh, 8th edition.
- Tabari, Abu Ja'far (1991). **Jame al-Bayan fi Tafsir al-Qur'an**. Beirut: Dar al-Marafa.
- Tabarsi, Fazl bin Hasan (1993). **Majjam al-Bayan fi Tafsir al-Qur'an**. Tehran: Nasser Khosrow, third edition.
- Tabatabaei, Mohammad Hossein (1970). **Al-Mizan fi Tafsir al-Qur'an**. Beirut: Al-Alami Publishing House, second edition.
- Tareehi, Fakhreddin (1996). **Majma al-Bahrain**. Tehran: Mortazavi, third edition.
- The Political Ideological Office of the General Forces Command (1997). **Confronting the Western Cultural Invasion**. Tehran: Ramin.
- Ziaipour, Hamid (2005). *Soft War: Special Media War*. Tehran: Abrar Contemporary Cultural Institute of Tehran.

